

Finansowanie działalności uczelni publicznych

Waldemar Gos*

Streszczenie: *Cel* – celem artykułu jest analiza przychodów osiągniętych przez wybrane uczelnie publiczne. *Metodologia badania* – w opracowaniu wykorzystano metodę analizy źródeł oraz metodę dedukcji i indukcji. *Wynik* – w opracowaniu wskazuje się na tendencje zmian w zakresie przychodów wybranych uczelni publicznych. *Oryginalność/Wartość* – w artykule stawia się hipotezę, że uczelnie publiczne muszą finansować swoją działalność nie tylko z dotacji budżetowych lub opłat za świadczone usługi edukacyjne ale również ze środków przeznaczonych na naukę oraz przychodów związanych komercjalizacją wyników badań.

Słowa kluczowe: finanse, przychody, uczelnia

Wprowadzenie

W ostatnich latach jednym z istotnych czynników rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce był wzrost liczby studentów. Należy podkreślić, że tendencja ta jest globalna i wiąże się ze zwrotem społeczeństw w kierunku społeczeństwa opartego na wiedzy¹. Obecnie, w dobie niżu demograficznego, kluczowym, strategicznym celem uczelni powinna być stabilność finansowa. W związku z tym należy odpowiedzieć na pytania dotyczące zasad prowadzenia gospodarki finansowej, w tym rodzajów działalności uczelni, przychodów i kosztów tych działalności.

Charakterystyczną cechą gospodarki rynkowej jest niedobór pieniądza. W związku z tym jednostki gospodarcze poszukują różnorodnych źródeł finansowania swojej działalności. Zadaniem finansowania jest dostarczenie w optymalnej formie niezbędnego kapitału do realizacji celów jednostki gospodarczej. Oczywiście źródła finansowania działalności można różnie klasyfikować². Celem artykułu jest analiza zakresu oraz tendencji zmian przychodów, czyli źródeł finansowania działalności na przykładzie wybranych uczelni (klasycznych uniwersytetów).

W artykule posłużono się kilkoma metodami badawczymi, jak: analiza literatury i aktów prawnych, metoda obserwacji i analizy dokumentów.

* prof. dr hab. Waldemar Gos, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości, Mickiewicza 64, 71–101 Szczecin, e-mail: wgoss@wneiz.pl.

¹ Modernizacja szkolnictwa wyższego w Europie 2011: Finansowanie i wymiar społeczny eacea.ec.europa.eu/education.

² Klasyfikację źródeł finansowania zobacz (Gos 2012).

1. Finansowanie działalności uczelni w świetle regulacji prawnych

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 października 2011 roku w sprawie zakresu i trybu realizacji programu naprawczego prowadzącego do uzyskania równowagi finansowej uczelni publicznej określa, między innymi, że jednym z istotnych działań naprawczych jest analiza osiągniętych i możliwych do osiągnięcia przychodów. Natomiast według Rozporządzenia Rady Ministrów z 18 grudnia 2012 roku źródła finansowania można klasyfikować w ujęciu przychodów z podstawowej działalności operacyjnej, pozostałych przychodów operacyjnych oraz przychodów finansowych. Istotę podstawowej działalności operacyjnej zawiera tabela 1. Pozostałe przychody operacyjne i przychody finansowe są określone w Ustawie z 29 września 1994 roku o rachunkowości, zatem pominięto ich omawianie w niniejszym artykule.

Tabela 1

Rodzaje działalności uczelni – definicje i zakres

Pojęcie	Definicja
Podstawowa działalność operacyjna	Działalność obejmująca działalność dydaktyczną, badawczą oraz działalność wyodrębnioną gospodarczo
Działalność dydaktyczna	Kształcenie studentów oraz rozwój kadr naukowych, a także prace naukowe i twórcze niezbędne do prowadzenia procesu dydaktycznego
Działalność badawcza	Działalność związana z pracami koncepcyjnymi i tworzeniem nowej wiedzy, wyrobów, usług, procesów, metod i systemów
Pozostała działalność dydaktyczna	Studia podyplomowe, kursy dokształcające
Działalność gospodarczo wyodrębniona	Działalność prowadzona przez wydzieloną organizacyjnie jednostkę uczelni publicznej

Źródło: opracowane własne na podstawie: www.stat.gov.pl/gus/definicje (20.12.2013); Ustawa z dnia 27 lipca 2005...; Rozporządzenia z 12 grudnia 2012...

Zgodnie z rozporządzeniem (Rozporządzenie z 28 grudnia 2012...: § 5) przychody z działalności dydaktycznej obejmują:

1. Dotacje z budżetu państwa na zadania związane z kształceniem studentów i doktorantów.
2. Środki na finansowania zadań związanych ze stworzeniem studentom i doktorantom, będącymi osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia.
3. Dotację projakościową.
4. Środki ministerialne na finansowanie zadań w dziedzinie nauczania lub kształcenia kadr naukowych.
5. Środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków, przeznaczone na działalność dydaktyczną.
6. Odpłatności i opłaty (odpłatności za świadczone usługi edukacyjne na studiach i studiach doktoranckich, prowadzonych w trybie niestacjonarnym, opłaty za postępowanie związane z przyjęciem na studia, jednorazowe opłaty za wydanie dyplomu, świadectwa i innego dokumentu związanego z tokiem studiów, odpłatności za prowadzenie studiów podyplomowych, opłaty za powtarzanie przedmiotów, opłaty za drugi kierunek studiów i inne, na które pozwala ustawa prawo o szkolnictwie wyższym).

7. Przychody ze sprzedaży mienia oraz opłaty za korzystanie z własnego mienia przez osoby trzecie w formie najmu, dzierżawy lub innej umowy.
8. Przychody z działalności kulturalnej.
9. Środki pochodzące ze źródeł zagranicznych.
10. Środki budżetowe na nagrody właściwego ministra.

Przychody z działalności badawczej obejmują w szczególności (Rozporządzenie z 18 grudnia 2012...: § 6):

1. Środki na realizację badań naukowych i prac rozwojowych, uzyskane ze środków przewidzianych w budżecie państwa na naukę (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 listopada 2010...).
2. Środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków, przeznaczone na działalność badawczą.
3. Odpłatności za usługi badawcze.
4. Środki pochodzące ze źródeł zagranicznych, przeznaczone na działalność badawczą.

Przychody wyodrębnionej działalności gospodarczej są zazwyczaj przychodami ze sprzedaży usług tej działalności.

Należy podkreślić, że w obecnym stanie prawnym wszystkie przychody uczelni publicznych, niezależnie od ich źródła pochodzenia, muszą być wydatkowane zgodnie z zasadami gospodarowania środkami publicznymi (Ustawa z 27 sierpnia 2009...; Ustawa z 17 grudnia 2004...). Dotyczy to zarówno przychodów uczelni pochodzących z budżetu państwa (dotacje), jak i przychodów własnych uczelni publicznych (na przykład przychodów z usług badawczych i specjalistycznych, usług edukacyjnych oraz innych przychodów cywilnoprawnych). Oznacza to, że przychody te nie mogą być wydatkowane w sposób dowolny, bowiem ustawa o finansach publicznych przewiduje szereg rygorów w sposobie ich wydatkowania³.

2. Analiza przychodów wybranych uczelni publicznych

Dla wielu europejskich uczelni fundusze publiczne stanowią najważniejsze źródło finansowania, gdyż często stanowią ponad 70% przychodów uczelni. Do innych przychodów zalicza się opłaty od studentów (9%), przychody ze współpracy z biznesem (6,5%), fundacje (4,5%), przychody z pozostałych usług (4,1%), międzynarodowe fundusze publiczne (3,0%) (Estarmann, Pruvot 2011; Kalinowski 2012: 252).

W wypadku uczelni polskich posłużono się przykładem uniwersytetów klasycznych. W pierwszej kolejności dokonano analizy struktury przychodów z działalności dydaktycznej, badawczej, pomocy materialnej dla studentów i doktorantów oraz pozostałych przychodów, co ilustruje tabela 2.

Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że maleje udział przychodów z działalności dydaktycznej. W roku 2008 wynosił on 74,37%, w roku 2012 – 71,87%, natomiast w roku 2013 – 71,59%. Jednocześnie można zauważyć systematyczny wzrost przychodów z działalności badawczej, co należy ocenić pozytywnie. W strukturze przychodów uniwersytetów maleją przychody związane z pomocą materialną dla studentów i doktorantów. Można zaobserwować wzrost pozostałych przychodów, które zazwyczaj dotyczą sprzedaży aktywów trwałych uczelni (nieruchomości, gruntów).

³ www.bsskancelaria.pl (28.12.2013).

Tabela 2

Struktura przychodów uniwersytetów (w %)

Wyszczególnienie	Rok					
	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Działalność dydaktyczna	71,59	71,87	72,50	74,48	75,84	74,37
Działalność naukowo-badawcza	13,31	13,46	12,65	12,05	10,63	10,38
Pomoc materialna dla studentów i doktorantów	9,20	9,67	9,82	9,79	10,37	11,38
Pozostałe przychody	6,00	5,00	5,04	3,68	3,16	3,87
Ogółem	100	100	100	100	100	100

Źródło: opracowanie na podstawie analizy ekonomicznej uniwersytetów publicznych za lata 2003–2013, Uniwersytecka Komisja Finansowa, materiał niepublikowany.

Dokonując analizy przychodów z działalności dydaktycznej (tabela 3), należy stwierdzić, że dominującym źródłem finansowania działalności dydaktycznej uniwersytetów w Polsce są dotacje budżetowe. Analizując dane ujęte w tabeli 3 można zauważyć, że:

1. Udział dotacji budżetowej w strukturze przychodów działalności dydaktycznej ulega zwiększeniu, przykładowo w roku 2006 wynosił 65,4%, a w roku 2013 – 71,9%.
2. Wzrost udziału dotacji budżetowej jest konsekwencją zmniejszających się przychodów z odpłatnych form kształcenia, związanych z istotnym spadkiem liczby studentów studiów niestacjonarnych oraz słuchaczy studiów podyplomowych⁴.
3. Oznacza to, że przy spadku przychodów z odpłatnych form kształcenia uczelnie muszą odpowiedzieć na pytanie: jak finansować działalność dydaktyczną? Odpowiedź na to pytanie powinna poprzedzać diagnoza zasobów materialnych i osobowych, oferty kształcenia i poszczególnych programów kształcenia.

Tabela 3

Struktura przychodów uniwersytetów z działalności dydaktycznej (w %)

Wyszczególnienie	Struktura przychodów za rok							
	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Dotacja z budżetu	71,9	68,5	66,8	66,9	68,7	67,2	68,1	65,4
Inne dotacje	0,1	0,3	0,4	1,0	0,4	0,4	0,2	0,2
Opłaty za usługi edukacyjne	13,2	15,7	18,8	19,9	20,6	22,4	22,7	25,2
Pozostałe	14,8	15,5	14,0	12,2	10,3	10,0	9,0	9,2
Ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100

Źródło: opracowanie na podstawie analizy ekonomicznej uniwersytetów publicznych za lata 2003–2013, Uniwersytecka Komisja Finansowa, materiał niepublikowany.

Warto również zwrócić uwagę na:

- a) strukturę przychodów (działalność dydaktyczna, działalność badawcza, pozostałe przychody operacyjne, przychody finansowe) poszczególnych uniwersytetów – tabela 4;
- b) strukturę przychodów z działalności dydaktycznej poszczególnych uczelni – tabela 5 i 6.

⁴ Przykładowo na uniwersytetach w 2006 roku studiowało 231 tys. studentów niestacjonarnych oraz 39 tys. słuchaczy studiów podyplomowych, natomiast w roku 2013 liczba studentów niestacjonarnych wynosiła 111 tys., a słuchaczy studiów podyplomowych 27 tys.

Tabela 4

Poziom i struktura przychodów uniwersytetów za 2012 rok

	Działalność dydaktyczna		Działalność badawcza		Przychody racyjne		Przychody finansowe		Ogółem
	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	
Uniwersytet w Białymstoku	114 133,8	85,85	9 651,9	7,26	8 903,3	6,70	259,2	0,19	132 948,2
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	83 648,4	80,84	5 548,0	5,36	13 664,6	13,20	620,8	0,60	103 481,8
Uniwersytet Gdański	255 334,5	81,66	43 405,5	13,88	13 488,0	4,32	456,5	0,14	312 684,5
Uniwersytet Jagielloński	511 206,7	80,17	107 653,3	16,88	5 182,6	0,81	13 629,4	2,14	637 672,0
Uniwersytet Śląski	298 642,2	84,44	33 347,2	9,43	18 836,0	5,33	2 843,0	0,80	353 668,4
Uniwersytet Jana Kochanowskiego	119 779,8	84,72	4 255,9	3,01	16 920,6	11,97	430,5	0,30	141 386,8
Katolicki Uniwersytet Lubelski	146 169,4	82,68	11 211,3	6,34	19 168,0	10,84	240,2	0,14	176 788,9
Uniwersytet MCS	253 811,3	89,27	23 404,0	8,23	6 242,9	2,20	852,9	0,30	284 311,1
Uniwersytet Łódzki	326 138,7	86,21	38 592,6	10,20	12 258,6	3,24	1 323,5	0,35	378 313,4
Uniwersytet Warmiński o-Mazurski	284 038,0	75,69	47 690,2	12,71	43 267,5	11,53	249,2	0,07	375 244,9
Uniwersytet Opolski	103 558,8	88,91	6 706,6	5,76	4 766,0	4,09	1 442,3	1,24	116 473,7
Uniwersytet Adama Mickiewicza	426 143,1	77,54	78 480,6	14,28	42 894,2	7,80	2 088,8	0,38	549 606,7
Uniwersytet Rzeszowski	164 433,6	89,10	4 472,1	2,42	15 491,7	8,39	167,1	0,09	184 564,5
Uniwersytet Szczeciński	162 303,1	85,27	10 010,4	5,26	15 098,3	7,93	2 934,1	1,54	190 345,9
Uniwersytet Mikołaja Kopernika	222 153,8	80,40	32 844,1	11,88	21 103,2	7,64	225,8	0,08	276 326,9
Uniwersytet Warszawski	650 670,9	61,50	354 603,3	33,52	47 467,1	4,48	5 322,5	0,50	1 058 063,8
Uniwersytet KSW	102 185,6	94,03	4 403,4	4,05	1 990,5	1,83	93,8	0,09	108 673,3
Uniwersytet Wrocławski	329 349,6	85,03	47 861,6	12,36	7 558,1	1,95	2 572,6	0,66	387 341,9
Uniwersytet Zielonogórski	117 732,5	83,44	10 741,4	7,61	10 925,8	7,74	1 701,7	1,21	141 101,4
Ogółem uniwersytety	4 671 433,8	79,06	874 883,3	14,81	325 227,0	5,50	37 453,9	0,63	5 908 998,0

Źródło: opracowanie na podstawie rachunków zysków i strat analizowanych uczelni.

Tabela 5

Poziom i struktura przychodów uniwersytetów z działalności dydaktycznej za 2012 rok

Uczelnia	Dotacja z budżetu państwa		Dotacja z budżetu jednostek samorządu terytorialnego		Przychody z działalności dydaktycznej		Oplaty za świadczone usługi edukacyjne		Pozostałe		Ogółem	
	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%
Uniwersytet w Białymstoku	71 821,8	62,92	0,0	0,00	24 464,8	21,44	17 847,2	15,64	114 133,8	9,18	83 648,4	
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	61 511,6	73,54	195,0	0,23	14 258,9	17,05	7 682,9	9,18	83 648,4			
Uniwersytet Gdański	181 696,6	71,16	0,0	0,00	53 970,5	21,14	19 667,4	7,70	255 334,5	7,70	255 334,5	
Uniwersytet Jagielloński	326 512,6	63,87	2 083,3	0,41	53 838,1	10,53	128 772,7	25,19	511 206,7	25,19	511 206,7	
Uniwersytet Śląski	193 055,6	64,64	8 506,0	2,85	44 770,8	14,99	52 309,8	17,52	298 642,2	17,52	298 642,2	
Uniwersytet Jana Kochanowskiego	86 213,3	71,98	0,0	0,00	15 288,3	12,76	18 278,2	15,26	119 779,8	15,26	119 779,8	
Katolicki Uniwersytet Lubelski	114 196,6	78,13	352,7	0,24	13 744,0	9,40	17 876,1	12,23	146 169,4	12,23	146 169,4	
Uniwersytet MCS	168 170,7	66,26	0,0	0,00	31 407,5	12,37	54 233,1	21,37	253 811,3	21,37	253 811,3	
Uniwersytet Łódzki	228 514,4	70,06	353,7	0,11	54 262,1	16,64	43 008,5	13,19	326 138,7	13,19	326 138,7	
Uniwersytet Warmiński-Mazurski	211 819,2	74,57	1 558,6	0,55	38 654,0	13,61	32 006,2	11,27	284 038,0	11,27	284 038,0	
Uniwersytet Opolski	73 603,0	71,07	5,4	0,01	18 331,5	17,70	11 618,9	11,22	103 558,8	11,22	103 558,8	
Uniwersytet Adama Mickiewicza	308 739,8	72,46	439,6	0,10	58 477,8	13,72	58 485,9	13,72	426 143,1	13,72	426 143,1	
Uniwersytet Rzeszowski	107 819,4	65,57	313,8	0,19	24 792,3	15,08	31 508,1	19,16	164 433,6	19,16	164 433,6	
Uniwersytet Szczeciński	115 902,6	71,41	0,0	0,00	26 703,9	16,45	19 696,6	12,14	162 303,1	12,14	162 303,1	
Uniwersytet Mikołaja Kopernika	166 287,8	74,86	426,8	0,19	25 510,8	11,48	29 928,4	13,47	222 153,8	13,47	222 153,8	
Uniwersytet Warszawski	391 456,6	60,17	0,0	0,00	137 974,6	21,20	121 239,7	18,63	650 670,9	18,63	650 670,9	
Uniwersytet KSW	76 511,3	74,88	0,0	0,00	19 079,8	18,67	6 594,5	6,45	102 185,6	6,45	102 185,6	
Uniwersytet Wrocławski	225 319,4	68,41	565,8	0,17	60 557,1	18,39	42 907,3	13,03	329 349,6	13,03	329 349,6	
Uniwersytet Zielonogórski	90 628,0	76,98	80,0	0,07	17 303,2	14,70	9 721,3	8,25	117 732,5	8,25	117 732,5	
Ogółem uniwersytety	3 199 780,3	68,50	14 880,7	0,32	733 390,0	15,70	723 382,8	15,48	4 671 433,8	15,48	4 671 433,8	

Źródło: opracowanie na podstawie rachunków zysków i strat analizowanych uczelni.

Tabela 6

Poziom i struktura przychodów uniwersytetów z działalności dydaktycznej za 2010 rok

Uczelnia	Przychody z działalności dydaktycznej									
	Dotacja z budżetu państwa		Dotacja z budżetu jednostek samorządu terytorialnego		Opłaty za świadczone usługi edukacyjne		Pozostałe		Ogółem	
	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%	w tys. zł	%
Uniwersytet w Białymstoku	68 370,3	61,85	7,0	0,01	26 082,7	23,60	16 076,3	14,54	110 536,3	14,54
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	60 496,6	71,19	618,1	0,73	17 278,0	20,33	6 586,8	7,75	84 979,5	7,75
Uniwersytet Gdański	168 200,2	66,43	0,0	0,00	62 330,7	24,62	22 663,9	8,95	253 194,8	8,95
Uniwersytet Jagielloński	301 521,1	65,97	6,0	0,00	54 957,5	12,02	100 589,1	22,01	457 073,7	22,01
Uniwersytet Śląski	190 851,0	62,21	14 195,7	4,63	53 220,2	17,35	48 514,5	15,81	306 781,4	15,81
Uniwersytet Jana Kochanowskiego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Katolicki Uniwersytet Lubelski	111 641,4	75,61	83,1	0,06	17 171,9	11,63	18 750,3	12,70	147 646,7	12,70
Uniwersytet MCS	168 906,7	68,19	0,0	0,00	64 735,3	26,14	14 041,1	5,67	247 683,1	5,67
Uniwersytet Łódzki	215 214,7	67,04	426,7	0,13	71 052,8	22,13	34 364,7	10,70	321 058,9	10,70
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	204 296,9	75,03	1 796,2	0,66	41 406,4	15,21	24 777,2	9,10	272 276,7	9,10
Uniwersytet Opolski	72 674,1	66,41	179,0	0,16	22 180,5	20,27	14 406,3	13,16	109 439,9	13,16
Uniwersytet Adama Mickiewicza	291 213,7	73,04	778,2	0,20	67 831,8	17,01	38 889,7	9,75	398 713,4	9,75
Uniwersytet Rzeszowski	98 764,9	62,27	24 972,7	15,74	27 204,4	17,15	7 676,6	4,84	158 618,6	4,84
Uniwersytet Szczeciński	110 589,3	60,64	0,0	0,00	54 779,6	30,03	17 014,0	9,33	182 382,9	9,33
Uniwersytet Mikołaja Kopernika	160 637,7	74,26	469,9	0,22	33 466,7	15,47	21 732,6	10,05	216 306,9	10,05
Uniwersytet Warszawski	369 083,1	57,18	0,0	0,00	162 149,8	25,12	114 200,7	17,70	645 433,6	17,70
Uniwersytet KSW	72 129,5	72,58	0,0	0,00	22 159,4	22,30	5 089,5	5,12	99 378,4	5,12
Uniwersytet Wrocławski	216 634,5	69,67	404,4	0,13	65 748,7	21,15	28 131,2	9,05	310 918,8	9,05
Uniwersytet Zielonogórski	93 762,5	76,72	1 612,0	1,32	19 613,6	16,06	7 232,1	5,91	122 220,2	5,91
Ogółem uniwersytety	2 974 988,2	66,94	45 549,0	1,02	883 370,0	19,87	540 736,6	12,17	4 444 643,8	12,17

Źródło: opracowanie na podstawie rachunków zysków i strat analizowanych uczelni.

Analizując strukturę poszczególnych grup przychodów, można zauważyć, że w każdej z badanych uczelni maleją przychody z działalności dydaktycznej, które w roku 2012 stanowiły od 61,50% do 94,03%, przy średniej wszystkich uniwersytetów – 79,06%. Przegląd rachunku zysków i strat uniwersytetów za rok 2013 również potwierdza tę tendencję. W związku z tym można stwierdzić, że następuje dywersyfikacja zakresu prowadzonej działalności w wypadku niektórych uczelni, co szczególnie jest zauważalne na Uniwersytecie Warszawskim (ponad 30% przychodów osiąganych z działalności badawczej). Warto jednak zwrócić uwagę, że często istotnym źródłem finansowania działalności uczelni jest sprzedaż budynków i innych nieruchomości. Zjawisko to wynika z pozyskiwania przez uczelnię nowych obiektów, często finansowych z programów operacyjnych lub innych źródeł pomocowych, i jednoczesnego wyzbywania się starych, często nieprzystosowanych do działalności dydaktycznej nieruchomości.

Działalność dydaktyczna uczelni jest finansowana głównie ze środków budżetowych (od 60,17% do 78,13% w roku 2012 i od 57,18% do 76,94% w roku 2010)⁵. Zauważalny jest jednak wzrost finansowania działalności dydaktycznej z budżetu, co oczywiście jest między innymi skutkiem spadku przychodów z odpłatnych form kształcenia (23,60% przychodów z działalności dydaktycznej w roku 2010, 15,70% w roku 2012, 13,2% w roku 2013). Z przeglądu rachunku zysków i strat uniwersytetów za rok 2013 można sformułować wniosek, że przedstawiona tendencja jest wyraźniejsza.

Warto zwrócić uwagę na poziom przychodów finansowych, które dla niektórych uczelni mają istotne znaczenie dla zrównoważenia ich budżetów. W niektórych uczelniach przychody finansowe, głównie z tytułu odsetek bankowych, wynoszą kilka, a nawet kilkanaście milionów złotych.

W wypadku niektórych uczelni jest zauważalne finansowanie działalności z dotacji przyznanych przez jednostki samorządu terytorialnego, co oznacza, że zarządy tych jednostek doceniają znaczenie uczelni w rozwoju regionu.

Uwagi końcowe

Przegląd rachunku zysków i strat uniwersytetów za 2013 rok również potwierdza:

1. Wzrost znaczenia dotacji budżetowej w finansowaniu działalności uczelni, co jest związane z bardzo dużym spadkiem przychodów dotyczących odpłatnych form kształcenia.
2. Istotne znaczenie przychodów z działalności badawczej, w tym związanej z komercjalizacją wyników badań.

⁵ Od lat trwa dyskusja na temat sposobu ustalania dotacji budżetowej dla uczelni, określanej nazwą podstawowej dotacji dydaktycznej. Wydaje się, że aktualne zasady jej wyznaczania są poprawne, najważniejsze aby były stabilne. Autor nie w pełni się zgadza ze stanowiskiem J. Cieślińskiego prezentowanego w prasie jako list otwarty, według którego nie płaci się pracownikom za pracę naukową. Jest to sprzeczne między innymi z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17 grudnia 2013 roku w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej (DzU 2013, poz. 1571). W § 24 niniejszego rozporządzenia stwierdza się, że stawkę godzinową wynagrodzenia zasadniczego oraz dodatków do wynagrodzenia określanych stawką miesięczną, wynikających z osobistego zaszczerowania pracownika, ustala się, dzieląc tę stawkę przez liczbę godzin pracy przypadających do przepracowania w danym miesiącu, a w przypadku nauczycieli akademickich – przez liczbę 156. Co oznacza, że wynagrodzenie nauczyciela akademickiego obejmuje nie tylko czas związany z realizacją obowiązków dydaktycznych (Cieśliński 2014).

Coraz większe zróżnicowanie przychodów uczelni publicznych, wynikające z zachowania stabilności finansowej, determinuje konieczność opracowania i wdrożenia narzędzi strategicznego zarządzania kosztami. Uczelnie muszą (Kalinowski 2012: 260–261):

- a) określić całkowite koszty wszystkich rodzajów prowadzonej działalności oraz ocenić, w jakim stopniu koszty te są pokryte z określonego źródła finansowania;
- b) zdecydować, czy jest opłacalne utrzymywanie danej aktywności (na przykład: formy kształcenia, kierunku studiów), bądź relacji z danym partnerem.

Każda uczelnia musi również określić działania pozwalające na generowanie przychodów. Należy też pamiętać, że jest zasadą, aby ujęte w planie rzeczowo-finansowym uczelni przychody finansowały te aktywności, których dotyczą. Ponadto wydatki muszą być dokonywane w sposób oszczędny, celowy, efektywny i skuteczny, ze świadomością przestrzegania zasad dyscypliny finansów publicznych.

Przedstawione rozważania są zbieżne z ewolucją celów uczelni (tabela 7). Obecnie uczelnie nie mogą się zajmować wyłącznie kształceniem i prowadzeniem badań naukowych. Muszą również komercjalizować wyniki swoich aktywności, co w przyszłości powinno być istotnym źródłem ich przychodów.

Tabela 7

Ewolucja cech uniwersytetu

Cechy	Uniwersytet		
	łaciński, średniowieczny (I generacji)	humboldtowski, badawczy (II generacji)	przedsiębiorczy, kreatywny (III generacji)
Cel	kształcenie	edukacja i badania	edukacja, badania i komercjalizacja wypracowanego <i>know-how</i>
Zadania	obrona prawdy i dogmatu	poznanie praw rządzących światem	generowanie wartości dodanej do gospodarki i społeczeństwa
Metoda	scholastyka	badania naukowe	badania naukowe i poszukiwanie zastosowań
Horyzont oddziaływania	uniwersalny, panchrześci-jański	narodowy/regionalny, często nacjonalistyczny	globalny
Język komunikacji	łacina	narodowy	angielski
Struktura organizacyjna	gildie narodowe, kolegia, wydziały	wydziały, hierarchia	sekcje interdyscyplinarne
Zarządzanie	kanclerz	naukowcy	menedżer

Źródło: (Sztern 2013: 28).

Literatura

- Analiza ekonomiczna uniwersytetów publicznych za lata 2003–2013*, Uniwersytecka Komisja Finansowa, materiał niepublikowany.
- Cieśliski J. (2014), *Pracownicy naukowcy uczelni wyższych od lat prowadzą badania naukowe za darmo*, „Gazeta Wyborcza” z 17 stycznia 2014 roku.
- Estarmann T., Pruvot E.B. (2011), *Financially Sustainable Universities II, European Universities Diversifying Income Streams*, EUA, Publications, Brussels.
- Gos W. (2012), *Kapitał i finansowania działalności gospodarczej*, Difin, Warszawa.
- Kalinowski J. (2012), *Dywersyfikacja przychodów i jej wpływ na zarządzanie kosztami w europejskich uczelniach wyższych*, w: *Rachunkowość. Dylematy praktyki gospodarczej*, red. S. Sojak, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.

Modernizacja szkolnictwa wyższego w Europie 2011: Finansowanie i wymiar społeczny, eacea.ec.europa.eu/ education.

Ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, DzU nr 164, poz. 1365 z późn. zm.

Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 330 z późn. zm.

Ustawa z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, DzU 2013, poz. 885 z późn. zm.

Ustawa z 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, DzU 2013, poz. 168 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 października 2011 roku w sprawie zakresu i trybu realizacji programu naprawczego prowadzącego do uzyskania równowagi finansowej uczelni publicznej, DzU nr 243, poz. 1446.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 18 grudnia 2012 roku w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych, DzU 2012, poz. 1533.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 listopada 2010 roku w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na naukę na finansowanie działalności statutowej, DzU nr 218, poz. 1438.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17 grudnia 2013 roku w sprawie warunków wynagrodzenia za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej, DzU 2013, poz. 1571.

Sztern Ł. (2013), *Współpraca nauki z biznesem. Formy i narzędzia wsparcia*, PARP, Warszawa.

www.bsskancelaria.pl (28.12.2013).

www.stat.gov.pl/gus/definicje (20.12.2013).

FINANCING THE ACTIVITY OF PUBLIC UNIVERSITIES

Abstract: *Purpose* – the purpose of the article is to analyse incomes received by the selected Polish public universities. *Design/Methodology/approach* – the content analysis as well as deductive and inductive reasoning were used in the study. *Findings* – the study points to the direction of changes in the scope of incomes of the selected Polish public universities. *Originality/value* – in the article the following hypothesis is proposed: Public universities must finance their activity not only using government grants or payments they receive for the educational services, but also from resources that are provided for studies as well as incomes related to commercialisation of the research results.

Keywords: finance, incomes, university

Cytowanie

Gos W. (2014), *Finansowanie działalności uczelni publicznych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 827, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 69, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 47–56; www.wneiz.pl/frfu.